

Onore ai caduti (da *Lisia*)

Προσῆκει τούτους εὐδαιμονεστάτους ἡγεῖσθαι, οἵτινες ὑπὲρ μεγίστων καὶ καλλίστων κινδυνεύσαντες οὕτω τὸν βίον ἐτελεύτησαν, οὐκ ἐπιτρέψαντες περὶ αὐτῶν τῇ τύχῃ, οὐδ' ἀναμείναντες τὸν αὐτόματον θάνατον, ἀλλ' ἐκλεξάμενοι τὸν κάλλιστον. Καὶ γάρ τοι ἀγήρατοι μὲν αὐτῶν αἱ μνήμαι, ζηλωταὶ δὲ ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων αἱ τιμαί· οἱ πενθοῦνται μὲν διὰ τὴν φύσιν ὡς θνητοί, ὑμνοῦνται δὲ ὡς ἀθάνατοι διὰ τὴν ἀρετὴν. Καὶ γάρ τοι θάπτονται δημοσίᾳ, καὶ ἀγῶνες τίθενται ἐπ' αὐτοῖς ῥώμης καὶ σοφίας, ἐπεὶ ἄξιοί εἰσι οἱ ἐν τῷ πολέμῳ τετελευτηκότες ταῖς αὐταῖς τιμαῖς καὶ¹ τοὺς ἀθανάτους τιμᾶσθαι. Ἐγὼ μὲν οὖν αὐτοὺς καὶ μακαρίζω τοῦ θανάτου καὶ ζηλῶ, καὶ μόνοις τούτοις ἀνθρώπων οἶμαι κρεῖττον εἶναι γενέσθαι, οἵτινες, ἐπειδὴ θνητῶν σωμάτων ἔτυχον, ἀθάνατον μνήμην διὰ τὴν ἀρετὴν αὐτῶν κατέλιπον.

La salvezza della Grecia è nelle mani di Filippo (da *Isocrate*)

Δικαίως ἂν με² πάντες ἐπαινοῖεν ὅτι, τῇ δυνάμει ταύτῃ χρώμενος ἦν ἔχων τυγχάνω, διατετέλεκα πάντα τὸν χρόνον πολεμῶν μὲν τοῖς βαρβάροις, κατηγορῶν δὲ τῶν μὴ τὴν αὐτὴν ἐμοὶ γνώμην ἐχόντων, προτρέπειν δ' ἐπιχειρῶν οὓς ἂν ἐλπίσω μάλιστα δυνησέσθαι τοὺς μὲν Ἕλληνας ἀγαθόν τι ποιῆσαι, τοὺς δὲ βαρβάρους ἀφελέσθαι τὴν ὑπάρχουσαν εὐδαιμονίαν. Διόπερ καὶ νῦν πρὸς σὲ ποιοῦμαι τοὺς λόγους, οὐκ ἀγνοῶν ὅτι τούτοις ὑπ' ἐμοῦ μὲν λεγομένοις πολλοὶ φθονήσουσι, τοῖς δ' αὐτοῖς τούτοις ὑπὸ σοῦ πραπτομένοις ἅπαντες συνησθήσονται. Τῶν μὲν γὰρ εἰρημένων οὐδεὶς κεκοινώνηκε, τῶν δ' ὠφελιῶν τῶν κατεργασθησομένων οὐκ ἔστιν ὅστις οὐκ οἰήσεται μεθέξειν.

La morte di Socrate nel giudizio di Senofonte (da *Senofonte*)

Σωκράτης δὲ διὰ τὸ μεγαλύνειν ἑαυτὸν ἐν τῷ δικαστηρίῳ φθόνον ἐπαγόμενος μᾶλλον καταψηφίσασθαι ἑαυτοῦ ἐποίησε τοὺς δικαστάς. Ἐμοὶ μὲν οὖν δοκεῖ θεοφιλοῦς μοίρας τετυχηκέναι· τοῦ μὲν γὰρ βίου τὸ χαλεπώτατον ἀπέλιπε, τῶν δὲ θανάτων τοῦ ῥάστου ἔτυχεν. Ἐπεδείξατο δὲ τῆς ψυχῆς τὴν ῥώμην· ἐπεὶ γὰρ ἔγνω τὸ τεθνάναι αὐτῷ κρεῖττον εἶναι τοῦ ἔτι ζῆν, ὥσπερ οὐδὲ πρὸς τᾶλλα τάγαθὰ προσάντης ἦν³, οὐδὲ πρὸς τὸν θάνατον ἐμαλακίσατο, ἀλλ' ἰλαρῶς καὶ προσεδέχετο αὐτὸν καὶ ἐπετετέλεσατο. Ἐγὼ μὲν δὴ κατανοῶν τοῦ ἀνδρὸς τὴν τε σοφίαν καὶ τὴν γενναιότητα οὔτε μὴ μεμνησθαι δύναμαι αὐτοῦ οὔτε μεμνημένος μὴ οὐκ ἐπαινεῖν. Εἰ δέ τις τῶν ἀρετῆς ἐφιεμένων ὠφελιμωτέρῳ τινὶ Σωκράτους συνεγένετο, ἐκεῖνον ἐγὼ τὸν ἄνδρα ἀξιομακαριστότατον νομίζω.

¹ Questo καὶ introduce il complemento di paragone che completa ταῖς αὐταῖς τιμαῖς: “i medesimi onori rispetto / degli ...” (Vedi il latino *idem atque*, medesimo di / rispetto a)

² In questo brano la 1ª persona è l'oratore Isocrate; il “tu” cui egli si rivolge è Filippo di Macedonia.

³ ὥσπερ...ἦν: “come anche prima non si opponeva a ciò che era un bene per lui”

Il sogno di Pirro (da Plutarco)

Νυκτὸς δὲ ἡ μάχη διεκρίθη· καὶ κοιμώμενος ὁ Πύρρος ὄψιν εἶδε τοιαύτην. Ἐδόκει βάλλεσθαι κεραυνοῖς ὑπ' αὐτοῦ τὴν Λακεδαίμονα καὶ φλέγεσθαι πᾶσαν, αὐτὸν δὲ χαίρειν. Ὑπὸ δὲ τῆς χαρᾶς ἐξεγρόμενος τούς τε ἡγεμόνας ἐκέλευεν ἐν παρασκευῇ τὸν στρατὸν ἔχειν, καὶ τοῖς φίλοις διηγεῖτο τὸν ὄνειρον, ὡς ληψόμενος κατὰ κράτος τὴν πόλιν. Οἱ μὲν οὖν ἄλλοι θαυμασίως ἐπείθοντο, Λυσιμάχῳ δὲ οὐκ ἤρεσκεν ἡ ὄψις, ἀλλ' ἔφη δεδιέναι μὴ⁴, καθάπερ τὰ βαλλόμενα τοῖς κεραυνοῖς ἀνέμβατα μένει χωρία⁵, καὶ τῷ Πύρρῳ προσημαίνῃ τὸ θεῖον ἀνείσοδον ἔσεσθαι τὴν πόλιν.

Cizico è costretta ad accogliere gli Ateniesi (da Senofonte)

Οἱ δὲ Πελοποννήσιοι, ἰδόντες τὰς τῶν Ἀθηναίων τριήρεις οὔσας πλείους τε πολλῶ ἢ πρότερον καὶ πρὸς τῷ λιμένι, ἔφυγον εἰς τὴν γῆν· καὶ συνορμίσαντες τὰς ναῦς ἐμάχοντο ἐπιπλέουσι τοῖς ἐναντίοις. Ἀλκιβιάδης δὲ ταῖς εἴκοσι τῶν νεῶν περιπλεύσας ἀπέβη εἰς τὴν γῆν. Ἰδῶν⁶ δὲ ὁ Μίνδαρος, καὶ αὐτὸς ἀποβάς ἐν τῇ γῆ μαχόμενος ἀπέθανεν· οἱ δὲ μετ' αὐτοῦ ὄντες ἔφυγον. Τὰς δὲ ναῦς οἱ Ἀθηναῖοι ὤχοντο ἄγοντες ἀπάσας εἰς Προκόνησον πλὴν τῶν Συρακοσίων⁷. ἐκείνας δὲ αὐτοὶ κατέκαυσαν οἱ Συρακόσιοι. Ἐκεῖθεν δὲ τῇ ὑστεραίᾳ ἔπλεον οἱ Ἀθηναῖοι ἐπὶ Κύζικον. Οἱ δὲ Κυζικηνοί, τῶν Πελοποννησίων καὶ Φαρναβάζου ἐκλιπόντων αὐτὴν⁸, ἐδέχοντο τοὺς Ἀθηναίους· Ἀλκιβιάδης δέ, μείνας αὐτοῦ⁹ εἴκοσιν ἡμέρας καὶ χρήματα πολλὰ λαβὼν παρὰ τῶν Κυζικηνῶν, οὐδὲν ἄλλο κακὸν ἐργασάμενος ἐν τῇ πόλει ἀπέπλευσεν εἰς Προκόνησον.

L'esercito greco è attaccato da Mitradate (da Senofonte)

Οἱ στρατιῶται, μείναντες δὲ ταύτην τὴν ἡμέραν, τῇ ἄλλῃ ἐπορεύοντο πρωαίτερον ἀναστάντες· χαράδραν γὰρ ἔδει αὐτοὺς διαβῆναι ἐφ' ἣ ἐφοβοῦντο μὴ⁴ ἐπιθοῖντο αὐτοῖς διαβαίνουσιν οἱ πολέμοι. Διαβεβηκόσι δὲ αὐτοῖς πάλιν φαίνεται Μιθραδάτης¹⁰, ἔχων ἰππέας χιλίους, τοξότας δὲ καὶ σφενδονήτας εἰς τετρακισχιλίους. Ἐπεὶ δὲ οἱ Ἕλληνες διαβεβηκότες ἀπεῖχον τῆς χαράδρας ὅσον ὀκτῶ σταδίου, διέβαινε καὶ ὁ Μιθραδάτης ἔχων τὴν δύναμιν. Ἐπεὶ δὲ ὁ Μιθραδάτης κατελήφει, καὶ ἤδη σφενδόναι καὶ τοξεύματα ἐξικνοῦντο, ἐσήμηνε¹¹ τοῖς Ἕλλησι τῇ σάλπιγγι, καὶ εὐθύς ἔθεον ὁμόσε τῶν στρατιωτῶν οἷς εἶρητο¹² καὶ οἱ ἰππεῖς ἤλαυνον· οἱ δὲ οὐκ ἐδέξαντο, ἀλλ' ἔφευγον ἐπὶ τὴν χαράδραν. Ἐν ταύτῃ τῇ διώξει τοῖς βαρβάροις τῶν τε πεζῶν ἀπέθανον πολλοὶ καὶ τῶν ἰππέων ἐν τῇ χαράδρᾳ ζωὴ ἐλήφθησαν εἰς ὀκτωκαίδεκα.

⁴ Ricorda che con le espressioni di timore μὴ introduce la completiva (che / di).

⁵ Nel mondo greco vi era la convinzione che il luogo dove era caduto un fulmine fosse sacro agli dei, dunque non poteva essere toccato o utilizzato dagli uomini.

⁶ sottinteso τὸν Ἀλκιβιάδην

⁷ sottinteso "le navi". I Siracusani facevano parte della lega del Peloponneso e, piuttosto che le loro triremi cadessero nelle mani degli Ateniesi, ἐκείνας αὐτοὶ κατέκαυσαν.

⁸ "essa", cioè la città di Cizico

⁹ E' avverbio di luogo: "lì", "là".

¹⁰ Mitradate, tradendo i Greci, era passato dalla parte dei Persiani.

¹¹ Sottinteso "il comandante dei Greci"; οἱ δέ che segue indica i Persiani di Mitridate.

¹² Nelle righe precedenti ad una parte dei soldati Greci era stato ordinato di stare pronti ad attaccare il nemico.